

Miliardáři versus lidé

29.6.2015 Euro, str. 94 business hyde park

Větší zastoupení miliardářů v zemi může zpomalit její ekonomický růst. V nejlepším případě ho nezvýší

Po odchodu do exilu z komunistického Československa v roce 1970 jsem začal studovat na Cornellově univerzitě. V úvodním kurzu sociologie nás učili, že stát se miliardářem je nemožné – tedy že „americký sen“ už není dosažitelný, alespoň ne na vrcholu příjmové pyramidy. Posledních pár desetiletí však jasně prokázalo mylnost této teze. Nerovnost příjmů a majetku se podstatně zvýšila nejen na území Spojených států amerických, ale i v mnohých dalších zemích po celém světě. Zanedlouho bude jedno procento nejbohatších obyvatel vlastnit více než polovinu celosvětového bohatství a jejich podíl na něm stále roste.

Tento ohromující fakt je o to podstatnější, zvážíme-li jeho význam pro zbylých 99 procent obyvatel Země. Díky neuvěřitelné akumulaci majetku na samém vrcholu příjmové pyramidy se stalo lepší porozumění ekonomické roli miliardářů závažným tématem veřejné politiky.

Brzdy ekonomiky Klíčové otázky znějí následovně: Je větší zastoupení miliardářů v zemi pozitivním jevem?

Nebo byly prokázány negativní dopady? Ponecháme-li stranou morální otázky, urychlují, nebo zpomalují miliardáři ekonomický růst země? V závislosti na odpovědích by pak mohli i ti politici a představitelé médií, kteří jsou doposud naklonění zvyšování jmění miliardářů, přehodnotit svůj postoj. Koneckonců pokud se ukáže, že více miliardářů nepřispívá k růstu HDP, přesouvají se politické návrhy na zredukování koncentrace příjmů nejbohatších vrstev z roviny morální do roviny veřejných politik zaměřených na podporu ekonomického růstu a prosperity. Tento soubor otázek jsme zkoumali s kolegou Sutirthou Bagchim z Villanovské univerzity. Aplikací ekonometrických metod na data o miliardářích zveřejněná v časopise Forbes jsme dospěli k závěru, který některé vyvede z míry a jiné potěší: vyšší přítomnost miliardářů v zemi zpomaluje její ekonomický růst.

Při kontrole příslušných proměnných, jakými jsou úroveň HDP a vzdělanosti, jsme poukázali na fakt, že státy by mohly zvyšovat svůj ekonomický růst rychleji, pokud by mimořádně bohatí lidé ovládali menší objem peněz. Z toho plyne, že ekonomiky by mohly fungovat efektivněji, kdyby bylo více peněz distribuováno skupinám mimo vrcholek pyramidy příjmů a majetku.

Dalšími klíčovými faktory, které je třeba brát v potaz, jsou příčiny a podstata ekonomické nerovnosti. Například Indonésie a Velká Británie vykazují stejnou hodnotu

nejčastěji užívaného ukazatele ekonomické nerovnosti (tzv. Giniho koeficient). Tyto dvě země se nicméně výrazně liší v roli, kterou hrají politické konexe v dosahování ekonomického úspěchu a v důsledku v rozložení příjmů a majetku.

V podstatě existují dva druhy miliardářů – ti, kteří by svého postavení nedosáhli bez politických konexí (tzv. političtí kumpáni), a ti, kteří se stali miliardáři díky své vynalézavosti, schopnosti inovovat a ochotě riskovat (tedy ti nespojení s politikou).

Tyto dva druhy miliardářů mohou mít na ekonomickou výkonnost země velmi odlišný vliv. I když miliardáře spojené s politikou můžeme najít v celé řadě států, jsou zastoupeni zejména v postkomunistických zemích včetně Ruska, kde se jich mnoho objevilo jako političtí kumpáni Borise Jelcina, ale také v Číně.

Při dělení miliardářů z celého světa do těchto dvou kategorií je samozřejmě zapotřebí obezřetnosti, abychom do skupiny „politicky napojených“ miliardářů zařadili pouze velmi zřejmé případy, jakými jsou například oligarchové spojení s Jelcinem či Suhartovi zbohatlíci. Jiní, kteří jdou například ve stopách Billa Gatese a Warrena Buffetta, mají zajisté díky svému jmění také silný politický vliv, avšak samotné politické konexe nejsou zdrojem jejich bohatství.

V našem výzkumu jsme došli k závěru, že bohatství miliardářů pocházející ze spojení s politickou scénou má výrazně negativní vliv na ekonomický růst. Na druhé straně bohatství miliardářů nepropojených s politikou má na chod ekonomiky prakticky nulový vliv. Miliardářské „přítelíčkování“ tedy brzdí ekonomický růst, zatímco druhý typ miliardářů tento negativní vliv většinou nemá.

Proč jsou tato zjištění pro zbytek populace důležitá? Poukazují na to, že veřejné politiky zabývající se rozdělením bohatství by měly vzít v úvahu jeho původ.

Nepříjemné překvapení

Naše výsledky se též přímo vztahují k zjištěním ekonomů, jako jsou Stiglitz a Piketty. Ti předpověděli, že žijeme ve světě, v němž bohatí lidé budou bohatnout stále rychleji, což se ukázalo jako pravdivé, a že bychom měli vyvinout daňové politiky, které zabrání, aby se chudí stávali ještě chudšími.

Důsledky této studie pro USA a další země, v nichž politické konexe hrají pouze malou roli při dosahování bohatství, jsou neméně významné. Zejména Američané se ve školách učí, že miliardáři mají pozitivní vliv na ekonomiku. Proč? Protože jsou to „výjimeční“ lidé, kteří prokázali, že mohou dokázat velké věci. V tomto kontextu může naše zjištění, že miliardáři bez politických konexí mají celkově nevýznamný vliv na ekonomický růst, představovat velmi nepříjemné překvapení pro přívržence miliardářské vrstvy.

JAN ŠVEJNAR • Je držitelem ceny IZA pro rok 2015 udělované v oblasti ekonomie práce. Působí jako profesor globální politické ekonomie a ředitel Centra pro globální hospodářskou politiku na Kolumbijské univerzitě. Je spoluzakladatelem pražského institutu CERGE-EI, na kterém v současnosti předsedá Výkonné a dozorčí radě a vede Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA), věnující se analýzám, vyhodnocování a návrhům veřejných politik. V roce 2008 kandidoval neúspěšně na post prezidenta ČR.